

PAULA POLK LILLARD

EDUCAȚIA MONTESSORI

GHID ESENȚIAL PENTRU FORMAREA VIITORULUI
ADULT, DE LA NAȘTERE PÂNĂ LA 24 DE ANI

LITERA®
București
2018

CUPRINS

Prefață	11
CAPITOLUL 1. Originea educației Montessori și teoria care stă la baza acesteia.....	23
CAPITOLUL 2. Privire generală asupra învățământului primar	49
CAPITOLUL 3. Schimbări în timpul celui de-al doilea plan.....	75
CAPITOLUL 4. Marile lecții și lecțiile-cheie	87
CAPITOLUL 5. Mediul sălii de clasă	115
CAPITOLUL 6. Profesorul de clasă elementară.....	127
CAPITOLUL 7. Libertate și responsabilitate	141
CAPITOLUL 8. Scene dintr-o sală de clasă elementară.....	161
CAPITOLUL 9. Planurile maturității.....	209
CAPITOLUL 10. Montessori: prezent și viitor.....	241
Anexă. Reflecțiile unei eleve	255
Mulțumiri	261
Bibliografie.....	263
Indice	265

PREFAȚĂ

Volumul de față este o trecere în revistă a teoriei și practicii Montessori, cu accent preponderent pe anii de școală primară ai copilului, și este destinat părinților, profesorilor și tuturor celor care sunt interesați de educație în prezent. M-am simțit obligată să scriu această carte. Permiteți-mi să vă explic de ce scrierea cărții se datorează, în parte, unei conversații purtate nu demult.

Călătoream cu avionul, locul meu fiind lângă cel al unui bărbat care părea să aibă vârsta la care ar fi trebuit să aibă copii mici. S-a întâmplat să aflu că avea doi băieți în vârstă de nouă și unsprezece ani, amândoi învățând la o mare școală Montessori din Chicago, încă de la vârsta de trei ani. Deoarece această școală asigura educația de nivel elementar cu un program de școlarizare pentru gimnaziu, tatăl intenționa să-și lase fiii acolo până la vârsta de cincisprezece ani. Apoi ei ar fi trecut la o școală de stat sau la una particulară; nu era sigur pentru care dintre ele să se decidă și se aștepta ca fiii lui să aibă un cuvânt de spus privind alegerea finală.

L-am întrebat cum de a ajuns să aleagă educația Montessori pentru copiii lui.

– A fost decizia soției mele, a spus el. Eu eram ocupat cu munca. Am lăsat-o pe ea să hotărască. De fapt, eu nu eram de acord să rămână la Montessori când au ajuns în clasa întâi. Eram îngrijorat că este un mediu prea protector. Mi-am schimbat opinia în decursul anilor. Am ajuns să mă implic foarte mult.

Când l-am întrebat ce-i place la Montessori, mi-a răspuns că spiritul muncii în echipă pe care ajung să-l aibă copiii și capacitatea de a-și alege singuri drumul.

– Au spirit competitiv, a spus el. Toți copiii au, dar aici e altfel. Aceștia se înțeleg foarte bine și sunt foarte încrezători în ei. Sunt aproape ca niște adulți în atitudinile lor față de ceilalți. Le pasă de întreaga lume. Ba chiar au reușit să mă facă să mă implic într-o activitate de voluntariat pentru oamenii fără adăpost.

A făcut apoi o pauză și a spus:

– Îmi dau seama că nu-ți vorbesc despre Montessori. Ți spun cum sunt copiii mei pentru că merg la o școală Montessori.

Apoi a comentat despre alți copii din vecinătate, care erau prieteni cu fiii lui, mulți dintre ei învățând la o școală particulară de modă veche, cu o foarte bună reputație privind calitatea învățământului.

– Nu vreau să-i vorbesc de rău pe acei copii, a continuat el. În esență sunt copii buni, dar sunt sofisticăți într-o manieră artificială, ajungând până la a fi aroganți. Nu mi se pare că sunt interesați să-și dea silința să facă totul cât mai bine pentru binele lor. Se pare că se concentrează doar pe ideea de a-i depăși pe ceilalți.

Respect pentru oameni și cărți

L-am întrebat pe acest tată dacă este îngrijorat în legătură cu mutarea fiului său mai mare la liceu, unde va fi înconjurat de copiii vecinilor sau de alții ca ei, care au avut o experiență atât de diferită în primii ani de școală. El a răspuns rapid:

– Da, pentru că mă tem că fiul meu le va părea excen-
tric. Mereu studiază ceva căutând răspunsul la o întrebare pe care și-o pune singur.

Imediat, însă, s-a răzgândit.

– De fapt, nu. Nu cred că va avea probleme, pentru că are foarte multă încredere în el. Nu va fi deranjat de ironii, dacă se ajunge la ele. Se înțelege cu toată lumea și e obișnuit să fie independent. Este doar o temere pe care o am eu.

Apoi a continuat, descriindu-și propria experiență din școala primară. Făcuse școala primară și gimnaziul la o școală de stat într-un cartier recunoscut a fi una dintre suburbiile de marcă ale orașului Chicago. Totuși a spus că a fost o experiență în care s-a simțit singur.

– Nici unul dintre profesori nu mi-a fost mentor. Atmosfera era foarte rece. Metoda Montessori este un mod atent de a predă, a continuat el.

În cele din urmă, i-am explicat munca mea legată de educația Montessori.

– În acest caz, permite-mi să-ți pun o întrebare în legătură cu ceva ce mă nedumerește, a răspuns el. Nu toată lumea știe că există sistemul Montessori. De ce? Este foarte bun.

Respectiv, I-am înțeles frustrarea. Într-adevăr, au trecut patruzeci de ani de când am început să predau cursuri de gimnaziu la școala de stat din Terrace Park, Ohio, și totuși școlile noastre nu sunt mai apropiate de crearea unei legături între educația copiilor și dezvoltarea lor ca ființe umane, fiecare copil fiind un om cu o contribuție unică pe care o aduce în cadrul societății. Câtă vreme nu se realizează acest lucru, școlile noastre nu vor reuși să-i ajute pe copii să devină elevi activi, conectați la societatea din care fac parte și investiți cu autoritatea de a realiza lucruri în cadrul ei.

Părinții caută școli care să le ajute copiii să se pregătească pentru lumea schimbării în care trăim. Din păcate, ei găsesc în mod consecvent sisteme educaționale ancorate în trecut, clădite pe recompense și pedepse, ierarhizări prin ajustare și clasamente în cadrul clasei, învățare pe de rost și testare. În primul rând, când stă și ascultă, fiecare elev este izolat la un pupitru, având prin urmare prea puține ocazii de a-și dezvolta aptitudinile sociale și de comunicare necesare rezolvării problemelor din lumea reală.

În plus, în ultimul deceniu standardele comportamentale și de disciplină din școlile americane au suferit un perpetuu declin. Sfidarea, insolența și diversele grade de violență sunt din ce în ce mai întâlnite printre elevi. Părinții sunt preocupați de impactul atmosferei negative din școală asupra valorilor și atitudinilor copiilor lor.

Periodic, au fost încercate reforme în domeniul învățământului. În anii 1960, a fost adoptată o abordare, cea

Respect pentru oameni și cărți

a cursurilor cu acces liber, ca urmare a publicării lucrării de temelie a lui John Holt, intitulată *How Children Fail*. Această abordare îl elibera pe profesorul din clasă de metodele stereotipe ale curriculumului școlar obișnuit, permițând acordarea unei atenții mai mari nevoilor fiecărui elev în parte și creării unui mediu de învățare mai relaxat și mai vesel. Această mișcare de reformă și alte asemenea nu au reușit însă să includă componente academice clare, capabile să-i ajute pe copii să atingă standarde înalte în citire, scriere, matematică și modelarea capacității de gândire și comunicare clară; nici nu au înțeles necesitatea de a privi educația copilului în ansamblul ei. Scopurile și metodele de la fiecare nivel de vârstă trebuie să formeze un întreg coerent, astfel încât copiii să-și atingă potențialul maxim de dezvoltare individuală. Aceste eforturi de reformă au fost, prin urmare, menite eșecului.

La începutul anilor 1960, am descoperit o abordare a educației care echilibrează libertatea cu responsabilitatea în sala de clasă, stabilind în paralel standarde înalte de dezvoltare intelectuală și socială pentru copii. La fel de important este faptul că aceasta cuprinde o viziune a dezvoltării ființelor umane din copilărie până la maturitate. În consecință, este un plan de educație logic și unitar, care însoțește copilul de la o etapă de dezvoltare la următoarea. Această abordare unică a educației este metoda Montessori.

Am avut norocul să fac cunoștință cu educația Montessori în sala de clasă. Am întâmpinat această experiență

fără idei preconcepute și am văzut nemijlocit beneficiile pentru copii. Eram asistentă la o clasă de preșcolari, unde învăța al treilea dintre cei pe atunci patru copii ai mei. Treptat, mi-a devenit clar în decursul aceluși prim an că abordarea Montessori este ferm înrădăcinată în tiparele de dezvoltare ale copiilor. Se pare că aceasta este pregătirea elementară pe etape de dezvoltare, dar în același timp eliberează energia umană naturală și trezește motivația interioară, ceea ce-i ajută pe copii să obțină rezultate intelectuale și sociale mai bune. În această clasă, pregătirea indirectă (la limbaj și calcul) a început când ei aveau trei ani, ceea ce a făcut posibil ca niște copii de cinci ani să înceapă să citească și să scrie spontan, precum și să rezolve probleme de matematică – adunare, scădere, înmulțire și împărțire –, înțelegând sistemul zecimal. Au ajuns la acest nivel neobișnuit de dezvoltare printr-un proces de explorare și descoperire, folosind materiale concrete, aflate la îndemână.

La fel de important, în termeni de dezvoltare umană, este că acești copii erau independenți și încrezători în sala de clasă, iar creativitatea, fericirea și dragostea lor de învățătură erau evidente. Îmi amintesc că am fost deosebit de surprinsă de blândețea neobișnuită a copiilor și de preocuparea lor unul față de celălalt, precum și de grija cu care mânuiau obiectele care-i înconjurau. De fapt, nu mai văzusem în viața mea copii atât de mici care să fie atât de autodisciplinați și de responsabili.

În anii următori am absolvit un curs de master în educație la Universitatea Xavier din Cincinnati, Ohio,

Respect pentru oameni și cărți

și m-am oferit voluntar pentru proiecte comunitare Montessori, inclusiv mai multe programe Head Start și un studiu de cercetare Montessori la Universitatea din Cincinnati. La sfârșitul acestei perioade, am scris o carte, *Montessori: A Modern Approach*, cu caracter introductiv în educația Montessori, destinată părinților de copii preșcolari.

Abia în 1981 am devenit profesoară Montessori, certificată de Asociația Internațională Montessori.* În acel an am urmat cursuri internaționale de instruire pentru nivelul elementar la Milwaukee Montessori Institute. În paralel, mi-am împlinit visul de a deschide propria școală elementară Montessori. Împreună cu al doilea dintre cei cinci copii ai mei, care de-acum crescuseră, Lynn Jessen, o profesoară Montessori cu experiență, și cu Jane Linari, o prietenă și colegă de catedră, am fondat Școala Forest Bluff din Lake Bluff, Illinois.

Lynn predă la clasa întâi, care cuprindea cincisprezece copii în vârstă de trei și patru ani. În anul următor această clasă de preșcolari cuprindea douăzeci și cinci de copii, iar Jane a început o clasă elementară. De atunci școala a crescut, iar acum are aproximativ o sută cincizeci de copii cu vârste între optsprezece luni și cincisprezece ani. Copiii vin din diverse comunități din orașul Chicago, unii dintre ei făcând o navetă cu durata de până la o

* Sediul central internațional al Asociației Internaționale Montessori, organizație înființată de Maria Montessori în 1929 pentru continuarea cercetării în domeniul educației și pregătirea profesorilor, este în Amsterdam, Olanda (161 Koninginneweg. 1075 CN).

Respon
oră. Avem nouă profesori Montessori și opt profesori asistenți la clasă, precum și un director și o secretară. Toți profesorii împart între ei sarcinile administrative ale școlii. Această responsabilitate comună ne-a permis să creăm un puternic spirit de muncă în echipă și a dus la eliminarea structurilor birocratice care împovărează multe școli existente în prezent. Ne-a permis, de asemenea, să luăm decizii administrative cu accent pe educație, păstrând în același timp în prim-plan nevoile copilului, ale părintelui și ale profesorului.

În ultimii ani, am predat la una dintre clasele primare, pentru copii între trei și șase ani. Este o experiență pe care, pe lângă căsnicie și maternitate, o prețuiesc mai presus de orice în viața mea. Stând așezată pe podea, studiind noul puzzle cu harta Asiei, învățând să pronunț numele Kazahstan, Azerbaidjan, Kârgâzstan și Tadjikistan împreună cu copiii – care se descurcă mult mai ușor decât mine –, sunt și eu cuprinsă de entuziasmul cu care își descoperă lumea.

*

Această carte ilustrează anvergura abordării Montessori, care-i ajută pe copii să se dezvolte, devenind adulți integrați în societate. Arată modul în care educația Montessori îmbină libertatea cu responsabilitatea, le asigură un rol mai activ copiilor în cadrul propriului proces de învățare, standarde înalte de excelență academică, conștiință socială și dezvoltare morală, precum și o viziune asupra umanității și a propriilor realizări care-i inspiră pe copii să-și

Respect pentru oameni și cărți

ocupe locul în comunitate, la timpul lor, în calitate de adulți responsabili, care-și aduc contribuția în societate.

Succesul educației Montessori se bazează pe înțelegerea faptului că, de la început, educația copilului trebuie privită în totalitatea ei. Scopurile și metodele folosite la fiecare etapă de vârstă trebuie să se îmbine, pentru a forma un tot coerent, de la naștere și până la maturitate. Următoarele capitole prezintă abordarea Montessori ca pe un plan unitar de educație, care însoțește copilul de la un stadiu de dezvoltare al autoformării la următorul, recunoscând faptul că fiecare plan de dezvoltare trebuie clădit pe cel dinainte. Rolul educației la fiecare vârstă este să ajute acest proces al dezvoltării continue pentru fiecare copil.

Capitolul 1 prezintă o introducere succintă în originea și teoria educației Montessori. Părinții care sunt interesați, în principal, de aspectele practice ale cursurilor de zi cu zi vor dori să treacă direct la capitolele următoare, dar pot reveni la aceste capitole de bază ori de câte ori au nevoie de informații fundamentale. Capitolul 2 oferă o imagine de ansamblu a educației Montessori la nivel primar. Nu am repetat aici informațiile mai detaliate referitoare la copiii cu vârste sub șase ani, care sunt cuprinse în cartea mea intitulată *Montessori: A Modern Approach*. Cititorii care doresc mai multe detalii despre educația copilului la vârste mai fragede, acasă sau la școală, ar trebui să citească această lucrare mai veche a mea. Corpul principal al acestei cărți, reprezentând anii

de școală elementară ai copilului, este cuprins în capitolele de la 3 până la 8. Din câte știu eu, aceasta este prima dată când teoria și practica Montessori pentru clasele elementare sunt prezentate în detaliu pentru necunoscători. Capitolul 9 descrie succint ideile Montessori pentru educația liceală și universitară. Este un capitol menit să-i ajute pe părinți să vadă unde vor ajunge copiii lor la sfârșitul educației elementare Montessori și să le anticipeze nevoile pe măsură ce ajung la adolescență și la maturitatea timpurie. Capitolul 9 cuprinde întreaga viziune educațională Montessori, referindu-se la punctele forte și la scopurile tânărului pe parcursul anilor esențiali ai maturității timpurii.

Ultimul capitol descrie statutul actual al educației Montessori în Statele Unite și potențiala sa contribuție în viitor. Subliniez rolul școlilor charter și magnet* în răspândirea educației elementare Montessori în învățământul public, precum și în dezvoltarea școlilor Montessori independente. Mai analizez starea actuală a cercetării în cadrul educației Montessori și pregătirea elevilor Montessori pentru viitoarea lor educație.

Montessori și-a conceput planul pentru școala elementară pe baza stării avansate de autoformare a copilului Montessori, care a fost posibilă datorită educației

* Școlile americane charter sunt variante locale ale sistemului public de educație, specializate pe domenii; sunt finanțate atât de la bugetul de stat, cât și de organizații de părinți sau companii din zona respectivă. Școlile-magnet sunt foarte selective, au programe speciale și un standard academic ridicat. (n. red.)

Respect pentru oameni și cărți

Montessori din primii șase ani de viață. De aceea este posibil ca părinții să fie preocupați de faptul că micuții lor nu vor putea beneficia de o educație elementară Montessori dacă nu au urmat mai întâi o școală primară Montessori. Din fericire, nu e cazul. Profesorii Montessori, la fel ca toți profesorii buni de pretutindeni, iau copilul de la nivelul la care se află și folosesc toate mijloacele necesare pentru a-l ajuta în dezvoltarea lui. De fapt, profesorii de școală elementară Montessori au un avantaj în această privință datorită flexibilității și abordării individuale, integrate în educația Montessori la fiecare nivel de vârstă. Unii dintre cei mai bine evaluați elevi și absolvenți ai școlii noastre elementare nu au participat la programul nostru primar.

Pe de altă parte, avantajele pentru copiii care au participat la un curs primar Montessori înainte să treacă la nivelul elementar vor deveni evidente pentru cititor din capitolele acestei cărți, care descriu programul elementar. Acești copii „pregătiți” sunt obișnuiți să accepte responsabilitatea pentru acțiunile lor în cadrul unei comunități, să înceapă și să termine o activitate în mod independent de îndrumarea constantă a profesorului. Ei sunt gata să exploreze și să descopere, folosind materialele Montessori, și să realizeze proiecte scrise și orale împreună cu colegii lor, încă din prima zi de clasă primară. Dacă alți copii nu știu să citească, să scrie și să calculeze, trebuie să-și petreacă primele luni învățând aceste lucruri. Capacitatea acestor copii de autoorientare